

ДОЩОВІ ЧЕРВИ УРБАНІЗОВАНИХ ТА ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМ НА ПРИКЛАДІ М.
НОВОГРАДА-ВОЛИНСЬКОГО
ТА ЖИТОМИРА

О. В. Павлушкіна, Д. А. Гарбар

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Стрімкий розвиток міст у всьому світі та збільшення їх впливу на природу зумовили активні екологічні дослідження урбосередовища протягом останніх 30-ти років. Урбанізовані екосистеми - найгетерогенніші антропогенні утвори із дуже зміненими ґрунтами, складом рослин і тварин.

Аналіз ґрунтової фауни дозволяє отримати об'єктивну інформацію щодо динаміки екологічного стану міського середовища. Так, досліджуючи міську фауну германії та Польщі, Б.Клауснітцер прийшов до висновку, що наявність нових, напевно чи існуючих в природі екологічних ніш, а також кліматичні особливості, призвели до незвичайного об'єднання факторів і формування особливого фауністичного комплексу. Автор звертає увагу та те, що в урболандшафтах створюються специфічні угруповання, які зв'язані новими взаємовідносинами.

Велика кількість безхребетних, а також представників нижчих груп хребетних, постійно чи тимчасово зв'язані у своїй життєдіяльності з ґрунтом. До них належать і дощові черви – організми, життєвий цикл яких проходить повністю в ґрунті. Дощові черви зустрічаються у всіх ландшафтних зонах від тундри до пустель. Завдяки своїй високій чисельності, широкому розповсюдженню та особливостям живлення вони відіграють важливу роль в ґрунтоутворенні і трансформації речовин. У зв'язку з вищесказаним представляє значний інтерес дослідження поширення дощових червів в урбанізованих та природних екосистемах міста України [1, 2].

Мета цього дослідження - дослідити поширення дощових червів в урбанізованих та природних екосистемах Житомира та Новоград-Волинського, дати комплексну характеристику люмбрикофауни досліджуваних територій.

Основою для роботи послужили збори дощових червів проведені в 2013 -2014 роках в м. Житомир та Новоград-Волинський в різних біоценозах: мішані ліси, хвойні ліси, луки, заплави річок, береги річок, агроценози, сади. Збір та визначення люмбрицид проводили за загальноприйнятими методиками. Застосовували метод пошарових розкопок і розбору проб ґрунту, розмір пробних ділянок становив 0,25 м².

Видовий склад та відносну чисельність червів (%) у досліджених біоценозах наведено у таблицях (табл. 1, 2)

На території м. Житомир було виявлено 8 видів дощових червів родини Lumbricidae. Найпоширенішим виявився *Aporrectodea caliginosa*, який був представлений у всіх досліджених біоценозах. Найбільше різноманіття спостерігається в агроценозі вул. Польова та в агроценозі на вул. Велика Бердичівська, 51, найменш поширеними червами виявилися *A.trapezoides*, *L.castaneus*, *Dendrobaena octaedra*, *Eiseniella tetraedra*.

Таблиця 1

Видовий склад та чисельність дощових червів у досліджених біоценозах м. Житомир

Пункт збору	<i>A.rosea</i>	<i>A.caliginosa</i>	<i>A.trapezoides</i>	<i>L.terrestris</i>	<i>D. octaedra</i>	<i>L.castaneus</i>	<i>O. tyrtaeum</i>	<i>Eiseniella tetraedra</i>
В.Бердичівська, 51	11,1	88,8	0	0	0	0	0	0
Клумба, Мануїльського,3	0	66,6	0	16,6	0	0	16,6	0
Садок	0	77,7	0	22,2	0	0	0	0
Ліс (Жуйка, 43)	16,6	16,6	0	0	8,3	0	58,3	0
Агроценоз (Мальованка)	0	100	0	0	0	0	0	0
Берег р.Тетерів	41,6	25	0	0	0	0	25	8,3
Агроценоз (вул. Польова)	0	93,75	0	6,25	0	0	0	0
Заплавний берег р.Тетерів	21,4	42,8	0	7,1	0	7,1	21,4	0
Агроценоз	33,3	33,3	0	33,3	8,3	8,3	8,3	0
Крошенський став	33,3	77,7	0	0	0	0	0	0
Ліс	0	41,6	16,6	25	8,3	0	8,3	0
Берег р.Кам'янка	9	9	0	0	0	0	72,7	9
Хутір Затишшя, садок	33,3	44,4	0	0	0	0	22,2	0

A.trapezoides знайдений лише в лісі, *L. castaneus* зустрічається по берегу річки Тетерів та в агроценозі, *Dendrobaena octaedra* поширився в лісах та в одному з агроценозів, *Eiseniella tetraedra* був знайдений по берегах річки Тетерів та Кам'янка.

В м. Новоград-Волинський кількість знайдених видів становить 9. Найпоширенішим червом виявився також *Aporrectodea caliginosa*, він представлений майже у всіх досліджених біоценозах. Найбільше різноманіття спостерігається в мішаному лісі та на березі річки Случ. Найменше траплялись такі види: *Allolobophora chlorotica*,

Біологічні дослідження – 2015: Збірник наукових праць –
Житомир: ПП «Рута», 2015. – С. 117-119.

Lumbricus castaneus, що знайдені лише на заплавному березі річки Случ, *Dendrobaena octaedra* зустрічається в лісі по вулиці П.Тичини

Таблиця 2

Видовий склад та відносна чисельність дощових черв'яків у досліджених біоценозах м. Новоград-Волинського

Пункт збору	<i>A.rosea</i>	<i>A.caliginosa</i>	<i>A.trapezoides</i>	<i>L.terrestris</i>	<i>A.chlorotica</i>	<i>L.castaneus</i>	<i>E.foetida</i>	<i>D.octaedra</i>	<i>O.tyrtaceum</i>
Агроценоз, вул.Шевченка	10	90	0	0	0	0	0	0	0
Мішаний ліс	0	100	0	0	0	0	0	0	0
Берег р.Смілка	0	60	40	0	0	0	0	0	0
Агроценоз вул.І.Франка	4,6	88,6	0	6,8	0	0	0	0	0
Берег р.Случ	0	100	0	0	0	0	0	0	0
Агроценоз, в ул.Чехова	12,5	37,5	0	50	0	0	0	0	0
Луки	0	0	100	0	0	0	0	0	0
Поле (с.Івашківка)	50	50	0	0	0	0	0	0	0
Заплавний берег р.Случ	8,3	66,8	0	0	8,3	8,3	8,3	0	0
Агроценоз, вул.Лянгуса	23,5	41,2	0	35,3	0	0	0	0	0
Б.Смілки (Цюлковського)	0	66,6	0	0	0	0	16,6	0	16,6
Ліс (вул.Павла Тичини)	11,1	44,4	0	0	0	0	0	22,2	22,2
Агроценоз (вул. Вокзальна)	10	40	10	40	0	0	0	0	0
вул. Житомирська (садок)	11,1	33,3	22,2	33,3	0	0	0	0	0

Література

1. Всеволодова-Перель Т. С. Дождевые черви: Кадастр и определитель. / Т. С. Всеволодова-Перель. – М.: Наука, 1997. –102 с.
2. Перель Т. С. Распространение и закономерности распределения дождевых червей фауны СССР / Т. С. Перель. – М. : Наука, 1979. –С.7 –15.